

I. 1, 2, 3, 6, 8 pastraipose įrašykite praleistas raides, padėkite trūkstantus skyrybos ženklus, tinkamai parašykite suskliaustus žodžius, išskirkite citatą. (12 tšk.)

Justinas Marcinkevičius
LIETUVIŠKO ŽODŽIO KATEDRA

1 Ką dar būt_ galima pridėti prie Donelaičio šlovės prie jo d_dumo? O ar (be, _manoma) ką pridėti?

2 Kai žiūrim į Stelmužės _žuolą Puntuko akmenį arba į Nemuną kai galvoj_me apie šiuos gamtos gali_nus mums net į galvą neateina kad jie galėt_ būti didesni prašmatnesni iš toliau matomi. Jie dideli tiek kiek mes suvok_me jų did_mą (...). (Iš, tikr_j_) mums juk nesvarbu ar didelė saulė svarbu kad ji yra kad ji apšvieč_mūsų gyvenimą ir kad skirta ji – visiems. Tokia yra ir mūsų literatūros bei kalbos saulė – Kristijonas Donelaitis.

3 Štai stovi jis, žmonių apsuptas, Kristijonas, garbusis Tolmink_mio pastorius, ir kartu su baudžiauninkais būrais stebi pavasarinį gamtos atbud_mą (...). Jis regi k_kvieną vabalėlį musel_vorą ir bitę dal_vauja pavasarin_me paukščių pasitarime kur sugieda liaupsę lakštingalai už jos kuklų aprėdą ir už dievišką balsą. Juk ir tarp žmonių lygiai taip, m_sto poetas: štai v_žotas, būrišką skrandą užsivilk_s Krizas kalba ir elg_si (kur, kas) išmintingiau nei miestiskai išsipust_s ir poniškai pasip_t_s žioplų Dikšas.

4 Taip nuo pirmų poemos eilučių ima šviesti gilus ir tikras Donelaičio demokratizmas (...), reiklus ir kritiškas demokratizmas, kada iš didelės meilės tiems vargo žmonėms tariami rūstūs žodžiai, kai jie tėviškai barami už moralinį, buitinį, tautinį apsileidimą. Lyg įkaitinta geležimi liečia poetas liaudies gyvenimo piktžaidzes: tinginystę, girtuokliavimą, ūkininkavimo inertškumą, nutautėjimą, nusigrėžimą nuo savos kalbos ir papročių, svetimų madų vaikymąsi. (...) Doros pagrindas yra tautiškumas,- tvirtina jis. Tautiškumas – tai per amžius tėvų ir protėvių purenta dirva, kurioje žmogaus dvasia išsiskleidžia gražiausiais žiedais, subrandina gausiausių derlių. (...)

5 Darbas, – sako Donelaitis. Tai dar viena vertybė, dar viena plyta, kurią jis deda į žmogaus ir tautos pamatus. Pats būdamas neregėtai darbštus, reikalauja šito ir iš savo būrų, vertina ir myli juos už sunkų kasdieninį jų triūsą, už nepabaigiamą baudžiamą, kurią dorai ir sąžiningai atlikdami jie ne tik duoną, bet ir pagarbą pelnosi. (...) Darbas yra žmogaus pasididžiavimas, jo vargas ir jo garbė, kūno ir dvasios ligų gydytojas. Skaitant poemą ne sykį atrodo, kad net didįjį gamtos ciklą – metų laikus, – net ir saulelę danguje iš pavasario į rudenį ir žiemą suka baudžiauninkų darbas. Nežemiška šviesa nušviečia darbas poemos žmones – jie tokie dideli, tie žemės vabalėliai, kai jie dirba. Lyg kokie šventraščio pranašai, jie samprotuoja apie įgimtą žmonių lygybę, baudžiamos pažeminti, tačiau darbo išaukštinti, jie su ironija žiūri į visą pasipūtusią poniją, pasišaipydami iš jos nežmoniško rajumo, drabužių, dykaduonystės, ligų ir žioplumo. Didelis ir teisingas yra tas, kuris dirba. (...)

6 Yra dar vienas langas pro kurį Donelaitis žiūri į žmogų matuoja ir vertina jį: tai viežlybumas. Galima tvirtinti kad poetas šiuo žodžiu pasako apie žmogų viską, paž_mi geriaus_s jo dvasin_s_s_vybes. Viežlybumas tai širdingumas kuklumas taurumas saikingumas dorumas tautiškumas dar_štumas užuojauta žmogui pagarba senatv_i. Ir žinoma dievobaimingumas. (...) Viežlybumo sun_kimas tai ir moralinė ir tautinė ir soc_linė žmogaus mirtis. Dej_ tai (ne, tik) Donelaičio laikų bėda. Kartu su poetu ir šiandien privalu atsid_sti: Ak, kur dingo viežlybums jau mūsų gadynių!

7 Taigi demokratizmas, tautiškumas, darbštumas ir viežlybumas – štai tie kertiniai akmenys, ant kurių stovi Donelaičio katedra – jo „Metai“. (...)

8 Sveiks skaitytojau miels Donelaičio Metus atsivert_s užėj_s į šitą lietuviško žodžio katedrą! Pasiži_rėk tiktai kokia turtinga kokia amžina jos statybinė medžiaga – kalba koks dieviškas meistro darbas! Atrodo kad (ne, žmogaus) darbuotasi kad ne rankomis veikta kad visas tas (...) nepaprastas pastatas – kaip koks gal_ngas medis – pats išaugo iš Tolmink_mio dirvų. Po žalia jo laja po plačiu jo šakų vain_ku mums lemta apraudoti tą amžinai mirus_ Lietuvai žemę. Ir kol gyvi būsim mus, kaip kokius maldininkus, trauks tenai, į mūsų poetinio žodžio Jeruzalę iš kur šviečia pasauliui didžiausias to žodžio steb_klas – Metai.

9 Nežinau, ar kas pastebėjo, kad paskutinis „Metų“ žodis yra **vargsim**. Noriu kartu su poetu pakartoti jį šiandien: **vargsim**, gindami savo žemę, kalbą, istoriją ir kultūrą, **vargsim**, gindami savo upes, ežerus ir miškus, **vargsim**, gindami žmoguje gerumą, teisingumą, dorumą, dieviškumą. **Vargsim**, nes taip paskutiniuoku žodžiu išpranašauta mūsų Biblijoje – „Metuose“. Ir poilsio čia mums nebus, nes tai šventas vargas. Didžiulė paguoda ir parama, kad šiame varge kartu su mumis bus ir mūsų Kristijonas.

(Iš kalbos, pasakytos minint K. Donelaičio gimimo 275-ąsias metines, 1989 m.)

II. Atsakykite į klausimus, atlikite užduotį:

1. Kokia šio teksto tema? _____ (1)
2. Kokia retorine priemone pradedama kalba? Paaiškinkite jos reikšmę šiame tekste.

_____ (2)
3. Kokia metafora 2 pastraipoje nusakoma Donelaičio kūryba? Kodėl?

_____ (2)
4. Kokios dalies motyvai minimi 3 pastraipoje? _____ (1)
5. Remdamiesi 4 pastraipa, pagrįskite, kad „Metai“ – didaktinė poema.

_____ (2)
6. Kodėl poemoje taip iškeliami darbo ir darbštumo vertė?

_____ (2)
7. Kokia Švietimo epochos idėja, iškelta Donelaičio poemoje, minima 5 pastraipoje? _____ (1)
8. Savais žodžiais paaiškinkite 6 pastraipos paskutinį sakinį.

_____ (2)
9. Kokiomis metaforomis apibūdinami „Metai“? _____ (2)
10. Kas ir kodėl vadinama poetinio žodžio Jeruzale?

_____ (2)
11. Kaip vadinasi paskutinė poemos dalis? _____ (1)
12. Atidžiai perskaitykite 9 pastraipą, parašykite savo samprotavimų pastraipą apie joje kalbamus dalykus.

_____ (10)

Įvertinimas: